

Frank M. Kline

A zene szerepe a korai metodizmusban

Tisztelt vendégek, tantestület és hallgatók! Kiváltság és öröm nekem, hogy üdvözölhetem Önöket. A Seattle-i Csendes-óceáni Egyetemről, a Szabad Metodista Oktatási Intézmények Szövetségéhez tartozó egyik testvériskolájukból hozok köszöntéseket. Elnökünk, Philip W. Eaton külön megkért, hogy az ő és az egyetem nevében is hozzak köszöntést. Az egyetem tantestülete és vezetése nagyra becsüli iskolaalapítóik bátorságát és előrelátását, s a legjobbakat kívánva Isten folyamatos áldását kéri munkájukra.

Frank M. Kline a Seattle-i Pacific University tanára (ez idő szerint a School of Education ideiglenes dékánja). Előadása 2001. szeptember 15-én, a Wesley János Lelkészképző Főiskola (Budapest) évnyitóján hangzott el.

Ma a zenének a korai metodizmusban betöltött helyéről fogok beszélni. Mielőtt elkezdeném, szeretném, ha megértenék, ki vagyok és miért kívánok ma Önöknek a templomi zenéről (music in churches) beszélni.

Felsőoktatási képzettségem szerint fogyatékos gyerekekkel foglalkozom. Akkor miért is kísérelek meg erről a témáról beszélni? Amióta az eszemet tudom, ellenállhatatlan vágyat érzek a zene iránt. Műkedvelő zenész vagyok, nagyra értékelem a különböző zenei műfajokat a countrytól az operáig, a jazztól Vivaldiig. Kottát olvasni mutálásom előtt, anyám mellett tanultam meg, míg a Messiás alt szolamát gyakorolta. A templomban pedig apám mellett ülve az énekek (hymns) basszus szolamát énekeltem egy oktávval magasabban. Az egyházi zene (church music), az énekek szerves részét képezik zenei jártasságomnak.

Zenei érdeklődésemnél fontosabb, hogy keresztény vagyok. Keresztény otthon áldásait élvezhettem. Családom mindkét oldalról keresztény, és az Észak-amerikai Szabad Metodista Egyházhoz (Free Methodist Church of North America) tartoztak nemzedékek óta. Családom több tagja felszentelt lelkészként a szószékről vagy másképp, „teljes állásban” szolgálja Krisztust. Az én személyes Krisztussal járásom, Krisztus-követésem, személyes és „felnőtt” kapcsolatomban több mint 25 évre tekint vissza. Legjobb képességem szerint próbálom követni a vezetését, és bízom, hogy amikor imádkozom és kutatom az akaratát, megmutatja nekem, és keresztülvezet az életben, megvalósítva a jó szándékát bennem és másokban.

Krisztus akarata az evangélium szerint, hogy menjünk és tegyünk tanítványokká minden népeket, megkeresztelvé őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek a nevében, és tanítván, hogy mindenben teljesítsék Krisztus parancsolatát. (Mt 28,19–20) A korai metodisták némelyike a legeredményesebb hitterítők közé tartozott az apostolok óta; a zene szolgálatuk integráns részét képezte. Ezek az erők irányítják az érdeklődésemet előadásom előkészítésében, elmondásakor: személy szerint szeretem a zenét, vágyom Krisztus kereszttelésre és tanításra vonatkozó parancsát teljesíteni, s megkísérlem követni azon mintákat, ahogyan e két kívánság együtt teljesült a korai metodisták életében.

Bevezetés

A Wesley-testvérek, John és Charles, felismerték a zene hatalmát. *Thoughts on the Power of Music* (Gondolatok a zene hatalmáról, 1779) című írásában John megjegyzi, hogy a zene hatással van az emberi érzelmek teljes tartományára. Noha ez az ő korában némileg lanyhult, de tisztán megvolt az ókorban. A korai metodisták két, látszólag különböző, de azért összefüggő szándékkal válogatták és írták énekeiket és költeményeiket. Az egyik, hogy segítsenek az emberek tudomására juttatni Isten túlaradó szeretetét. A korai metodista mozgalom zenéje tetszeni akart az embereknek, azért, hogy kívánjanak keresztények lenni. A második cél az volt, hogy segítsék az embereket hitük jobb megértésére. A korai metodisták zenéje, különösen Charles Wesley-é a keresztény hitet kívánta megértetni.

Ez volt tehát az a két, mindent fölülíró cél, amely ezt a korai időszakot jellemezte: hogy az emberek hitre jussanak s hogy megértsék a hitüket. Tanulmányom ezek után három részre tagolódva kívánja feltárni a fent említett két, egyenlőképpen erőteljes indítékot a korai metodizmus énekköltészetében. Először a John és Charles Wesley életrajzával kapcsolatos összefüggéseket kell megvizsgálni. Másodsorban áttekintjük annak bizonyítékait, hogy a korai metodizmus énekeit arra szánták, hogy hitre indítsák az embereket; s végül, annak bizonyítékait, hogy az énekeket hitoktatásként is alkalmazták.

Wesley himnuszainak háttere

Milyen körülmények között éltek és munkálkodtak a korai metodisták, különösen a Wesley-testvérek? John és Charles anglikán pap volt. Halálukig hűségesek maradtak a gyökereikhez. A tömjénezést, a szertartási öltözeteket és az anglikán mise szimbolikáját, amely nekik természetes lehetett, sokan furcsának találnák, akik ma a wesleyánus örökségre hivatkoznak. Mind John, mind Charles olyan neveltetést kapott, hogy papokként úriemberek legyenek. Apjuk is pap volt, és az Oxfordi Egyetemre küldte őket vallási tanulmányokra. Az egész család jártas volt a „high church” korabeli szertartásrendjében.

A Wesley-testvérek értekezéseikről ismert tudósok is voltak. John legismertebb könyve életében a *Primitive Physick* (Egyszerű fizika) című orvostudományi értekezés volt. Ebben a környezetben hívta el őket Isten a szolgálatra, olyan módon, amelyet nem tudtak nem figyelembe venni. De ahogy mélyebb kapcsolatba kerültek Istennel, ill. azokkal a gyökerekkel, amelyeket metodistának tartunk, nem felejtették el anglikán vallásos és tudományos hátterüket.

A Wesley-himnuszok varázsa

Hogyan alkalmazták a korai metodisták énekeket az emberek megnyerésére? Azt, hogy sok embert, és pedig elsősorban egyszerű embereket akartak megnyerni, bizonyítja a gyülekezeti éneklésre való bátorítás, Charles Wesley énekeiben a mindennapos költői képek és nyelvezet használata, valamint a könnyen érthető és énekelhető dallamok használatára való buzdítás.

A gyülekezeti éneklés használata

Pusztán az a tény, hogy a gyülekezeti éneklést (congregational singing) használták és bátorították a metodista összejöveteleken, mutatja azt a vágyat, hogy az embereket bevonják és megnyerjék. A metodista ébredési mozgalom előtt az angolok esetenként használták a zsolttároskönyvet, a XVIII. század eleje táján pedig Isaac Watts sikeresen bevezette a gyülekezeti éneklést a „dissenterek” (nem anglikán protestánsok/non-konformisták) köreiben. Mindazonáltal az anglikán egyház legáltalánosabb gyakorlata ebben az időben a fizetett (hivatásos) énekesek alkalmazása volt, akik a kórossal együtt professzionális szinten látták el zenei szolgálatot. Miközben ez a zene csodás és erőteljes zenei élményt nyújtott, nem vonta be az embereket. Volt néhány anglikán társulat, amelyek támogatták a testületi vallásos életet, beleértve a gyülekezeti éneklést, de John és Charles Wesley ezt majdhogynem megkövetelte. John Wesley még sajátos utasításokat is előírt a gyülekezeti énekléssel kapcsolatban. Ezeket a szabályokat néha még az énekeskönyvekben (hymnals) is közzétették, ami világosan mutatja, hogy John Wesley mekkora értéket tulajdonított a gyülekezeti éneklésnek. A 3. és 4. szabály a következő:

3. Kimerültség vagy fáradtság ne akadályozzon meg ebben! Ha ez kereszt neked, viseld el, és érezni fogod annak áldásait.

4. Énekelj erőteljesen és nagy hévvel! Óvakodj attól, hogy úgy énekelj, mint egy élőhalott vagy aki félálomban van; sőt, inkább erőteljesen énekelj! Ne félj jobban a saját hangodtól, s ne szégyellj magad jobban, hogy meghallják, mint akkor féltél és szégyenkezted, amikor a Sátán dalait énekelted.

Egyébként Beckerlegge tanúsítja, hogy a metodisták követték Wesley tanácsát. A metodisták mindenütt híresek lettek az éneklésük miatt. A cornwalli metodisták ragadványneve éppen „The Canorum” (Az éneklők), a cornwalli nyelvjárás egyik szavából, amely „énekest” jelent. Feljegyzések mutatják, hogy az énekek fontos szerepet játszottak minden metodista összejövetelen, beleértve a gyülekezeti csoportok összejöveteleit (class-meetings), a szeretetvendégségeket (love feast), az óévi istentiszteletet (watch-night), az imaközösséget (prayer meeting) és a szövetségmegújító istentiszteletet (covenant service). További bizonyítékot szolgáltat Beckerlegge, aki bemutatja, hogy ezeket a himnuszokat szívükbe fogadták és alkalmazták. A korai metodistákról szóló visszaemlékezések sokszor magukban foglalták azoknak az énekeknek a felsorolását, melyeket az adott személy az utolsó napon énekelte. Maga John Wesley is a halálos ágyán különböző énekekből kiragadott részleteket énekelte, mint például: „And Can it Be,” „All Glory to God in the Sky,” és a kedvencét Isaac Watts-tól „I’ll Praise, I’ll Praise.” Metodista folyóiratok mutatják, hogy hasonlóan működött ez a XIX. és XX. században is.

109

The Lord of the Kingdom

LOVE DIVINE 8. 7. 8. 7. D.

George F. Le Jeune, 1872

Love di - vine, all loves ex - cell - ing, Joy of heav'n to earth come down;

Fix in us Thy hum - ble dwell - ing, All Thy faith - ful mer - cies crown:

Je - sus, Thou art all com - pas - sion, Pure un - bound - ed love Thou art;

Vis - it us with Thy sal - va - tion, En - ter ev - ery trem - bling heart. A - men.

(Alternate tune:—Beecher No. 310)

- 1 **L**OVE divine, all loves excelling,
 Joy of heaven to earth come down;
 Fix in us Thy humble dwelling,
 All Thy faithful mercies crown:
 Jesus, Thou art all compassion,
 Pure unbounded love Thou art;
 Visit us with Thy salvation,
 Enter every trembling heart.
- 2 Come, almighty to deliver,
 Let us all Thy life receive;
 Suddenly return, and never,
 Never more Thy temples leave.

- These we would be always blessing,
 Serve Thee as Thy hosts above,
 Pray, and praise Thee, without ceasing,
 Glory in Thy perfect love.
- 3 Finish, then, Thy new creation,
 Pure and spotless let us be;
 Let us see Thy great salvation,
 Perfectly restored in Thee;
 Changed from glory into glory,
 Till in heaven we take our place,
 Till we cast our crowns before Thee,
 Lost in wonder, love, and praise.

Charles Wesley, 1747

Egyszerű nyelvezet használata a költészetben

Charles Wesley kifejezetten hívogatásra szánta a verseit. Ez egyrészt abból nyilvánvaló, ahogy Wesley nagyon óvatosan utánozza a korabeli népszerű költészetet. R. Leaver megjegyzi, hogy Charles Wesley híres, „Love Divine, All Loves Excelling” kezdetű éneke igen erősen követi Dryden, „Fairest Isle, All Isles Excelling” című versét. Ez a nemzeti érzületű vers akkoriban nagyon népszerű volt, az Angol Szigetek dicsőségét hirdette.

Milton hatása szintén azt mutatja, hogy Charles Wesley meg akarta nyerni az embereket Krisztusnak. Azidőtájt, amikor Wesley a himnuszait írta, Milton hírneve alighanem a legnagyobb volt az átlagos olvasóknál. Az angol irodalomban egyenlőnek tekintették Shakespeare-rel, és sokkal elfogadhatóbb volt a vallásos olvasóknak, mint Shakespeare a maga sikamlós és durva kifejezéseivel. Milton annyira népszerű volt, hogy kora minden művelt embernek kötelező volt az *Elveszett Paradicsom*ot olvasnia. John Wesley a követőinek még egy kiadást is szerkesztett Az *Elveszett Paradicsomból*.

Charles Wesley rendszerint nem olyan közvetlenül másolta Milont, ahogy az említett versekkel tette, de nyilvánvaló volt, hogy Wesley szándékosan mintázta számos művét Milton után, annak érdekében, hogy népszerűségét növelje. J. Dale több szempontból is megmutatja Milton hatását Wesley-re. Tanbeli hasonlatosságokat mutat be kettejük között, és a Wesley-énekekben számos célzást, utalást talál az *Elveszett Paradicsom*ra. Charles Wesley-nek van néhány konkrét átvétele is Milton verseiből, amelyek éppoly nyilvánvalók, mint amelyeket Dryden említett.

Népszerű és fülbemászó dallamok

A Wesley-k zenére vonatkozó javaslatok is erősen jelzik azt a vágyukat, hogy a zene hatalma segítségével az emberek széles tömegeit megközelítsék. Wesley-ék idejében az énekszövegeket (hymn poetry) és a dallamokat (music) külön jelentették meg. Az egyes gyülekezetek aztán kiválasztották a megfelelő versmértékű dallamot, és hozzáillesztették az énekszöveghez. Természetesen sok összeillesztés egyedi jellemzője volt a gyülekezeteknek.

Mégis legalább egy olyan énekeskönyv volt, amelyet Charles Wesley John Frederick Lampe, kora neves zenésze közreműködésével jelentetett meg. Az ebben lévő dallamokból fogalmat alkothatunk arról, hogy milyen fajta zenét helyeztek Wesley-ék. Az *énekek a nagyünnepekre és egyéb alkalmakra* (Hymns on the Great Festivals and Other Occasions) című énekeskönyvnek, amelyet 1746-ban adtak ki, jelentős volt a hatása, mint azt R. Leaver kimutatta.

Témánk szempontjából a legfontosabb a kor népszerű zenéjének (popular music) hatása. Korábban a XVIII. században az ún. „broadside ballad”-ok (egylapos nyomtatványon terjesztett népies dal) zenei formája hódított egy sor „ballad opera”-ban (daljáték). Ezek az operák népszerűbbek voltak az olasz operáknál az 1730-as és 40-es évtizedben. Számos dallamukat használták fel

énekdallamként (hymn tunes). A leghíresebb ilyen, az *Adeste fideles*, amely egy népszerű „ballad” dallama volt. Egy másik közkinccsé lett híres dallam, amelyet mind népies dalként, mind énekként ismerünk, a „Nancy Dawson”, amely hasonlít az USA-ban ismert „Here we go round the mulberry Bush”-ra. Ezeknek az ismert és népszerű dallamoknak a használata kétségkívül arra irányult, hogy megszólítsa az embereket, akiknek ezek a dallamok ismerősek voltak.

Összefoglalva, láthatjuk, hogy Charles és John Wesley himnuszokkal az embereket kívánták megnyerni. Ez a gyülekezeti éneklésben való, személyes részvétel hangsúlyozásában, a korabeli népszerű költészetre való utalásban és annak utánzásában, valamint a korabeli népszerű, egyszerű dallamok engedélyezésében, sőt kifejezett ajánlásában mutatható ki.

Wesley-ék himnuszainak tanító jellege

A Wesley-fivérek énekeikkel útbaigazítást akartak nyújtani követőiknek. Megkísérlem bemutatni ezt a tanító szándékot abban, hogy ezek a himnuszok kimondottan bibliai anyagot felhasználva íródtak, hogy megtanítsák a megfelelő tantételeket, valamint bemutassák a keresztény élet jelentős állomásait.

Bibliai hatás

A bibliai hatás nagyon világos, és számos tanulmány fókuszába is került. S. T. Kimbrough megjegyzi, hogy Charles Wesley a maga énekeit „szinte a Biblia összes könyvére alapozza” (Kimbrough 1998, iv.) Sok éneke idézet a Bibliából vagy parafrázis. H. Bett azt állította, hogy „az énekek sok esetben egyszerűen bibliai utalásokból álló mozaikok” (Bett 1913), míg J. E. Rattenbury odáig ment, hogy azt állította: „ha egy ügyes ember elveszítené a Bibliáját, a Wesley-énekekből nagyrészt rekonstruálhatná” (Rattenbury, 1941). Charles Wesleynek még életében megjelent egy kétkötetes verseskötete *Short Hymns on select Passages of the Holy Scriptures* (Rövid énekek a Szentírás válogatott szakaszai alapján) címmel. Ennek a könyvnek az első kiadása 1762-ben jelent meg. A könyv bőven szolgál bizonyítékkal arra, hogy Charles Wesley szándékosan vette énekeit közvetlenül a Bibliából, és az Írás tudat alatt is nagyban befolyásolta.

Hittan

Charles Wesley énekeit azzal a szándékkal is írta, hogy hittani igazságokat tanítson. A liturgikus év majdnem minden időszakára írt énekeket. Egy kiadványát már említettük fentebb (*Hymns on the Great Festivals and Other Occasions*). Önálló gyűjteményeket jelentetett meg karácsonyra és húsvétra, sőt külön kiadványában szerepeltek énekek úrvacsorára és a Szentháromságról is.

Ezenfelül számos tudós alátámasztotta a Wesley-énekek tantételszerű üzenetét. Egy német cikknek éppen ez a címe: *Theologie, die man singen kann* (Énekelhető teológia). Tény, hogy a Charles Wesley Társaságnak, mely a Wesley-énekek tudományos kutatásának egyik kimagasló fóruma, van egy teológiával

foglalkozó szekciója is. Az a Tore Meistad tiszteletes vezette ezt a szekciót (nemrég bekövetkezett haláláig), aki Norvégiában a kristiansand-i Agder University College Teológiai és Filozófiai Intézetének egyik oktatója volt. Számos tudós megjegyzi azt is, hogy a hivatalos anglikán imakönyv, a *Book of Common Prayer* nagy hatással volt Charles Wesley énekeire.

Énekek a keresztyény élet minden alkalmára

Az énekek tanító jellegére hozható utolsó bizonyíték az első átfogó énekeskönyv, amelyet John Wesley írt. *A Collection of Hymns for the Use of the People Called Methodists* (A metodistának nevezett emberek számára összegyűjtött énekek gyűjteménye) eredetileg öt fejezetből állt. Mind az öt fejezet további részekre oszlott, és mindegyik külön címet visel. A címekből egy kis ízelítő megmutatja, hogy az énekek valóban a keresztyény élet majdnem minden eseményére íródtak. Ilyen címeket találunk, mint: Bűnösök Istenhez való visszatérésre szólítása, A vallás kellemetességének leírása, Isten jósága, Halál, Ítélet, Mennország, Pokol, Áldásért való ima, Hívők megörvendeztetésére, Küzdelem, Ima, Vigyázás, Munka, Szenvedés, A teljes megváltás keresése, Üdvözülés, Közbenjárás a világért. Egy-két ének buzdítást tartalmaz és tanítást nyújt majdnem minden lépésnél, amit csak el lehet képzelni a keresztyény életben.

A keresztyény hittapasztalat egyik legvilágosabb példája az „O, for a Thousand Tongues to Sing” kezdetű ének. Eredetileg „For the Anniversary Day of One’s Conversion” („Egy ember megtérésének évfordulójára”) címen tizenyolc négysoros versszakkal John és Charles Wesley adta ki a *Hymns and Sacred Poems* (Himnuszok és szent versek) című kötetben 1740-ben. Charles Wesley valószínűleg saját megtérésének első évfordulójára írta. Nehéz megmondani, hogy eredetileg melyik dallammal használták, mivel az a ma használatos egyházi dallam, amelyre éneklük („Amazon”), 1828-ból származik. Akárhogy is, az érzelmek csaknem túláradó folyama bennünk is visszhangot kelt, ahogy Charles élénken emlékezik vissza saját megtérésére: „Érzem az Úr kiengesztelő vérét / Közel a lelkemhez; / Ő engem, engem szeret — az Isten Fia, / Értem, értem halt meg”.

Láthatjuk, hogy az „énekeket” és éneklésüket arra használták, hogy útbaigazítást nyújtson a hívőknek. Sok közülük bibliai alapú. Sajátságosan dogmatikai tanításról gondoskodnak, majdnem a teljes liturgiai évet magukban foglalva. Ráadásul az énekek igyekeznek a keresztyény emberek életének minden elképzelhető eseményét érinteni, a Szentlélek megerősítő munkája segítségével.

Véggözetítés

Mire jutottunk végezetül ezzel a fejtegetéssel? A korai metodisták legalább két okból használták énekeiket: versnek és zenének a korabeli közkultúrából vett, könnyen emészthető, ismerős volta a még meg nem tért emberekre is vonzerővel hathatott. Továbbá megkísérelték, hogy tanítást, bátorítást és tá-

mogatást nyújtsanak felebarátaiknak a bibliai alapú énekek használatával, és mindezzel hitelvi tanítást, buzdítást, útbaigazítást kívántak nyújtani a keresz-
tényeknek az élet viszontagságai közepette. A példa egyértelmű. Kihasznál-
juk-e a zene erejét, hogy embereket Krisztushoz vezessünk, majd felvértezzük
őket hitigazságokkal? Krisztus parancsolata Máté evangéliumának vége szerint:
„kereszteljétek meg minden népeket és tegyétek tanítványokká őket!” Adja
Isten, hogy használjon minket és a zenénket arra, hogy az embereket Őhozzá
vezessük és tanítványainvá tehessük! Ámen.

Fordította: Iványi-Papp Monika

Hivatkozások

- BETT, H.: *The Hymns of Methodism in their Literary Relations*. London 1913.
- BECKERLEGGE, O. A. — HILDEBRANDT, F.: „Appendix J”, in F. Hildebrandt —
O. A. Beckerlegge (eds.): *The works of John Wesley*. Vol. 7. Nashville, TN,
Abingdon Press 1983.
- DALE, J.: *Pure universal love thou art: Milton, Charles Wesley, and the gospel of love*.
Canadian Methodist Historical Society Papers 5. 1987. 1–17.
- HILDEBRANDT, F. — BECKERLEGGE, O. A. (eds.): *The works of John Wesley*. Vol. 7.
Nashville, TN, Abingdon Press 1983.
- HOSPITAL, C. G.: *My chains fell off, my heart was free: Another perspective on the
hymns of Charles Wesley*. Touchstone 1991. 9,2,7–9.
- <http://gbgm-umc.org/health/johnwesley.stm> (2001. aug. 15-i állapot.)
- KIMBROUGH, S. T.: *Preface to Hymns on the trinity* (Facsimile edition). Madison,
NJ, The Charles Wesley Society 1998.
- LEAVER, R.: *Pure Universal Love Thou Art: Milton, Charles, Wesley, and the Gospel
of Love*. A paper presented at the 1986 conference of the Canadian Metho-
dist Historical Society 1987.
- RATTENBURY, J. E.: *The Evangelical Doctrines of Charles Wesley's Hymns*. London 1941.
- SCHOENHALS, L. R.: *Companion to hymns of faith and life*. Winona Lake, IN,
Light and Life Press 1980.
- WATSON, J. R.: *Hymns in the Lord's Supper, 1745, and some literary and liturgical
sources*. Proceedings of the Charles Wesley Association 1995. 2,17–33.
- WATSON, J. R.: „Charles Wesley's Hymns and the Book of Common Prayer”,
in W. M. Johnson (ed.): *Cranmer, a Living Influence for 500 Years*. Durham,
NC, Curbstone Ventures 1990.